

Veldwerkcommissie

Nieuw atlasproject van SOVON

In de vorige Fitis (nummer 4 van 1997) kondigden we als 'laagdrempelig' onderzoek voor 1998, naast de jaarlijks terugkerende broedvogelinventarisaties in duin en polder, een zanglijster-inventarisatie aan. Tegelijkertijd kwam het landelijke SOVON echter met grootse plannen om een nieuwe atlas van de Nederlandse broedvogels uit te brengen. Uiteraard is onze VWG het aan haar stand verplicht om een bijdrage aan dit project te leveren. Omdat de organisatie en het veldwerk hiervoor flink wat inspanningen vereisen, hebben we besloten om dit jaar af te zien van de zanglijster-inventarisatie.

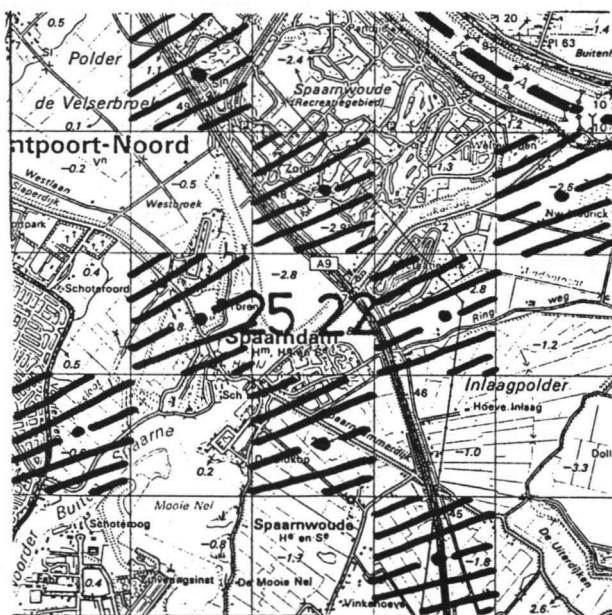
Want de komende drie voor jaren heeft dit atlasproject prioriteit, naast overigens het reeds lopende telwerk. Waarom wil SOVON dit project? Het doel is om de actuele verspreiding van alle Nederlandse broedvogels in kaart te brengen. De vorige atlas dateert alweer van 1979; het veldwerk werd toen gedaan in de periode 1973-1977. In de afgelopen 25 jaar is de Nederlandse broedvogelbevolking door allerlei oorzaken sterk veranderd. Via de monitoringprojecten wordt de stand van de meeste broedvogels goed gevolgd. Voor de bescherming van onze avifauna is het ook belangrijk om te weten waar welke soorten zitten. Vandaar dat SOVON dit nieuwe project lanceert en daarvoor de hulp van vele vrijwilligers inroept.

Belangrijk om te weten is dat iedereen mee kan doen! Het is de bedoeling dat alle atlasblokken (5 x 5 km; zie onze handleiding voor het invullen van waarnemingskaartjes) van Nederland eenmaal onderzocht worden in de periode 1998-2000. De methode hiervoor bestaat in feite uit twee pijlers:

1. het kilometerhokken-onderzoek

In een atlasblok bevinden zich 25 'km-hokken', waarvan SOVON er acht heeft geselecteerd die geteld moeten worden. Deze acht hokken worden verondersteld een goede dwarsdoorsnede te geven van de aanwezige broedvogelbevolking. In ieder atlasblok in Nederland moeten dezelfde km-hokken (zie voorbeeld) onderzocht worden. Zo wordt voorkomen dat alleen de meest vogelrijke delen bezocht worden, want het is ook belangrijk om te constateren dat er op bepaalde plaatsen weinig soorten voorkomen! De methode is vrij simpel: ieder km-hok moet twee keer gedurende

exact een uur onderzocht worden; de eerste keer in de periode eind april-half mei, de tweede keer eind mei-begin juni. Tijdens dat uur worden alle soorten die territoriaal gedrag (zang, balts e.d.) vertonen opgeschreven. De algemene soorten, zoals de Koolmees, hoeven maar één keer te worden vastgelegd; hoort of ziet men deze soort een maal, dan betekent dit dat de Koolmees in het betreffende km-hok aanwezig is. Van de wat zeldzamere soorten, als bijv. Roodborsttapuit, worden wel alle 'territoriumindicerende' waarnemingen genoteerd. Om toch een indruk te krijgen van de relatieve talrijkheid van de algemene soorten moet tijdens het uur in het midden van het km-hok (zie eveneens het voorbeeld) een punttelling van vijf minuten worden gehouden.

Voorbeeld: van ieder atlasblok moeten de acht gearceerde km-hokken worden onderzocht en tijdens ieder bezoek aan een km-hok moet in het midden een punttelling worden gehouden. Licht dat middelpunt op een moeilijke plaats of zijn delen van een km-hok ontoegankelijk dan moet dat praktisch worden opgelost door elders in de buurt van het centrum de punttelling te houden en de ontoegankelijke delen (bijv. akkers in de Haarlemmermeer) vanaf openbare wegen te bekijken.

Tijdens deze telling worden wel alle waarnemingen van alle soorten genoteerd. Als je dan drie Koolmezen scoort, en één Pimpelmees, wordt er vanuit gegaan dat de Koolmees in dat km-hok driemaal zo talrijk is als zijn kleinere neefje.

Voor het km-hokken-onderzoek staat een tijdsbesteding van ongeveer 25 uur, verdeeld over vier dagen.

2. het atlasblokken-onderzoek

Een belangrijke aanvulling op bovenstaand onderzoek is het atlasblokken-onderzoek. Hierin worden de overige km-hokken in een atlasblok onderzocht, met het doel om soorten te vinden die niet in de vastgestelde acht km-hokken zijn aangetroffen. Van ieder atlasblok moet immers een kwalitatieve lijst van alle broedvogels worden opgesteld die dient voor de stippenkaarten in de atlas. Het km-hokken-onderzoek is natuurlijk een mooie basis hiervoor, maar het is goed denkbaar dat er buiten de acht km-hokken nog leuke biotopen zijn waarin zich broedvogels bevinden die niet in de acht km-hokken zitten. Uiteindelijk moeten alle voorkomende biotopen in een atlasblok onderzocht zijn. Op verschillende manieren kan het atlasblokken-onderzoek uitgevoerd worden.

- gericht biotopen bezoeken die niet of nauwelijks in de acht km-hokken voorkomen.
- gewoon je inventarisatiegebied tellen zoals je dat jaarlijks doet; deze gegevens worden nl. ook gebruikt om de lijst per atlasblok te completeren.
- losse waarnemingen van interessante soorten met territoriaal gedrag doorgeven aan Hans Groot via de bekende waarnemingskaartjes. Interessante soorten zijn in ieder geval die soorten die in de VWG-handleiding (het 'Rode Boekje') een B of een * als code hebben. Bij twijfel gewoon doorgeven; beter te veel dan te weinig.

Via dit type onderzoek wordt het mogelijk om een vergelijking te maken met de oude atlas, omdat ook daarin de verspreiding van soorten per atlasblok is weergegeven.

Zoals al eerder gezegd: **IEDEREEN KAN DUS MEEDOEN!** SOVON hoopt met de opzet van dit project een nieuwe lichting tellers aan te boren en dat wil de veldwerkcommissie ook. We hebben het atlasproject voor onze regio daarom als volgt opgezet. Hans Groot coördineert voor ons werkgebied wie waar telt. Omdat niet tot het uitkomen van deze Fitis kon worden gewacht is daarom onder meer tijdens de veldwerkavond eind februari al ruim aandacht gevraagd voor deelname. Dit heeft erin geresulteerd dat op dit mo-

ment (1 maart) 15 van de 20 atlasblokken van één of meerdere tellers zijn voorzien. Alleen voor een grensblok met Amsterdam (25-23) en voor de zuidelijke Haarlemmermeer (25-51, 25-53, 31-11 en 31-12) worden nog tellers gezocht. De bezette blokken worden veelal door telploegjes gedaan, bestaande uit minimaal één ervaren inventarisant en één of meer minder ervaren tellers, die meelopen om zich in het veldwerk via 'learning by doing' te bekwamen. Voor de continuïteit in het veldwerk van onze VWG is het immers van groot belang dat er nieuwe tellers worden opgeleid.

Vandaar een oproep aan een ieder die zich ook graag wil aansluiten bij dit project. Bel of schrijf de coördinator Hans Groot, Zijlweg 168 k10, 2015 BJ Haarlem, 023-5322229 en geef aan op welke manier je mee wil doen: meelopen met anderen of zelfstandig km-hokken of interessante biotopen in een atlasblok onderzoeken. Sowieso geldt natuurlijk dat iedereen met vragen over dit project bij hem, of bij collega VWG-er Fred Hopman (de atlascoördinator van Noord-Holland-Zuid, waartoe onze regio behoort), tel. 0255-512391, terecht kan. Doe mee en zorg dat ons vogelrijke Zuid-Kennemerland duidelijk op de kaart van Nederland wordt gezet!

Huiszwaluw-tellers gevraagd

Vanaf 1993 wordt de gehele regio jaarlijks onderzocht op het voorkomen van Huiszwaluwen. Dat dit, naast leuk tellen, ook nuttig is blijkt uit de resultaten die dit onderzoek oplevert. Zo concluderen de coördinatoren Anja Stooker en René Olivier dat de soort de laatste jaren in aantal is afgenomen. Om de vinger aan te pols te blijven houden is het noodzakelijk dat jaarlijks ons hele werkgebied geteld wordt. Want hoewel Huiszwaluwen graag jaar in jaar uit op dezelfde plaatsen terugkeren, kunnen kolonies op nieuwe plaatsen opduiken. Anja en René hebben behoefte aan extra tellers, omdat het anders niet lukt om de regio integraal te tellen.

Het tellen van Huiszwaluwen is relatief makkelijk en kan gedaan worden na het veldwerk voor de broedvogelatlas, in juni - augustus. In die periode moeten de telgebieden 1-2 keer onderzocht worden. En dat hoeft niet 's ochtends vroeg; je kan rustig uitslapen en daarna gaan tellen. Opgave en meer informatie bij Anja en René, tel. 023-5285427.

*namens de veldwerkcommissie
Hans Groot*